

Veckans växt v. 40 2008

Stor och liten brännässla (*Urtica dioica* och *Urtica urens*)

Odlingssäsongen går mot sitt slut och skördarna lagras i matkällare och syltburkar. Många tycker att det är lite vemodigt nu när naturen förbereder sig på att gå i vinterdvala, men det dröjer faktiskt inte så länge tills att vi kan skörda igen! En av de allra första vårprimörerna är brännässlan. Att tillaga en god vårsoppa på nässlor är något att se fram emot. Redan i januari plockar jag fram Astrid Uddeholts bok om nässlor och frossar i alla fantastiska recept.

Nässlan är närbesläktat med hampa och humle och ingår i familjen *Urticaceae*. Växterna har mycket gemensamt och är multifunktionellt användbara! Alla tre arterna är dioika, vilket också framgår av det latinska namnet för stor brännässla. Artnamnet *dioica* betyder tvåbyggare och kommer av grekiskans *di-* (två) och *oikos* (hus) vilket syftar på att han- och honblommor finns på olika individer. *Urtica urens* är den lilla brännässlan eller etternässlan, en ettårig mindre nässelart.

Brännässlan är lik hampa och humle, men även ytterligare en art ur samma familj, nämligen Ramie (*Boehmeria nivea*), då samtliga är **fiberväxter**. Fram till början av 1700-talet tillverkade man så kallat nätteltyg. Nässlan har i Sverige också kallats nätla och nälla. Ordet kommer ursprungligen från tyskans Nessel.

Brännässlan förekommer sporadiskt i litteraturen och konsten. 1838 skriver H.C. Andersen *De vilda svanarna* och tar upp fiberegenskaperna i växten. I den sagan förvandlas nästan en hel

syskonskara till svanar. Det är bara systemen som inte blir en svan och genom att sticka tröjor av brännässlor ska Elisa enligt den gamla gumman kunna rädda sina bröder ur förtrollningen:

"Ser du den här brännässlan, som jag håller i handen? Af detta slag växa många rundt omkring grottan, der du sofver, endast de, som växa der, och de, som skjuta fram på kyrkogårdens grafvar, äro användbara, kom i håg det! Dessa måste du plocka, ehuru de skola bränna ditt skinn till blåsor. Bråka näslorna med dina fötter, så får du lin. Detta skall du spinna och af garnet sticka elfva pansarskjortor med långa ärmor. Kasta dessa öfver de elfva vilda svanarna, så är förtrollningen löst."

Som **läkemedelsväxt** tillskrevs nässlan allmänt renande och stärkande egenskaper. Den romerske diktaren Catull (ca 84 f. Kr - 54 f.Kr.) menade att växten "fördrev snuva och hosta" medan Hildegard av Bingen (1098-1179) prisar växten för att den renar magen och befriar den från slem. I Norden finns växten omnämnd i apoteksförteckning från 1619. Prästen, professorn och hälsogurun Sebastian Kneipp (1821-1879) från Bayern förespråkade brännässlan som medel mot reumatisk värk och gikt. Han ordinerade s.k. "urtikation", vilket betydde att patienten skulle piskas med brännässelkvastar. I andra läkemedelsskrifter kan man finna uppgifter över att nässlan verkar stärkande och stimulerande på lever, njure och galla, samt att den är vederkvickande och förhindrar håravfall!

Att brännässlan är uppiggande är inte så konstigt. Bladen innehåller mängder av olika vitaminer och andra nyttigheter. I en folksaga nedtecknad av bröderna Grimm kan Jungfrun Maleen överleva genom att äta brännässlor. Vilket hon gör tills hon äntligen kan gifta sig med Kungens son och på väg till bröllopskyrkan tackar Maleen brännässlan som växer vid väggkanten.

Många anser att brännässlan är en skräpväxt. Den växer på kulturpåverkade marker och speciellt där det är näringsrikt som kring utedass och gödselstäder. Trots jordens bördighet där växten trivs, förknippar man den med fattigdom och elände. Tankarna går till Harry Martinssons roman *Nässlorna blommar* från 1935. Vi vill inte heller ha in växten i våra planteringar. Den är svår att få bort för den gör långa rotutlöpare. Tidigt lär sig barnet att vara försiktig med växten, då den har brännhår. Men växten är verkligen både fantastisk och vacker. Konstnären Albrecht Dürer (1471-1528) måste också ha tyckt det, för han har målat en uppstigande ängel som håller just en brännässla i handen!

Text och foto av Else-Marie Strese

Litteratur:

Lange, U. Kulturplanternes införselhistorie i Danmark. 1994. Jordbrugsförlaget.

Uddeholt, A. 1994. Nässlor. Uddeholts förlag.

Den virtuella floran: <http://linnaeus.nrm.se/flora/di/urtica/urtic/urtidio.html>